Kresťanský aspekt poskytovateľov sociálnych služieb
Sympózium „Človek v núdzi“
Košice 3. máj 2007
Anton Fabian

Úvod

Termínom „služba“ označujeme vo všeobecnosti činnosť, ktorou „niekto pre niekoho niečo koná.“ [1] Ak ide o sociálne služby, z hľadiska poskytovateľa rozdeľujú sa na tri základné skupiny: a) sociálne služby, ktoré poskytuje štát; b) samosprávne orgány; c) sociálne služby neštátnych subjektov. Sociálna služba je dôležitý nástroj na realizáciu sociálnej politiky, napr. vo vzťahu k deťom, ktorým sa rozpadla rodina, vo vzťahu k ľuďom invalidným alebo starým. Povedané naratívne: sociálna služba je poskytovanie určitej pomoci tým, ktorí majú problém.

Z hľadiska zacielenia, času alebo spôsobu sa tieto služby môžu deliť na: a) sociálne služby preventívne, terapeutické a rehabilitačné, alebo intervenčné a opatrovateľské; b) služby poskytované v centre (s dennou alebo týždennou prevádzkou) alebo v domove, ústave; c) služby poskytnutím informácie, alebo potrebných vecí (zastupovaním niekoho na úrade, dovoz jedla, upratovanie); d) opatrovanie na čas (deti v dennom detskom centre).[2]

História – diakonia

Sociálne služby nepatria k výnosným obchodným záležitostiam, ktoré by prinášali veľký zisk. Ich poskytovatelia sú vedení skôr náboženskými motívmi, humanizmom a filantropiou. Štát by im mohol pomôcť znížením daňových povinností. Z kresťanského hľadiska má činnosť poskytovateľov sociálnych služieb svoje zakorenenie v Božej láske, najdokonalejšie sprítomnenej v osobe Ježiša z Nazaretu. Ako povedal Augustín: „Ak vidíš lásku, vidíš Najsvätejšiu Trojicu.“ [3]

Dokazuje to voľba siedmich mužov v prvotnej cirkvi, ktorá dala základ diakonskej službe (porov. Sk 6, 5 - 6). Vtedy sa totiž vytvorila nerovnosť v každodennej starostlivosti o vdovy medzi Helenistami a Hebrejmi. Apoštoli, ktorým bola zverená predovšetkým modlitba (Eucharistia a liturgia) a „služba slova“, sa cítili neúnosne preťažení „obsluhovaním pri stoloch“, preto sa rozhodli ponechať si základnú službu a vytvoriť na ďalšie úlohy skupinu siedmich mužov. To boli prví poskytovatelia organizovanej sociálnej pomoci v rannej Cirkvi.[4]

Ani táto skupina však nemala konať čisto technickú službu rozdeľovania: mali to byť mužovia „plní Ducha a múdrosti“ (porov. Sk 6, 1 - 6). Znamená to, že hoci sociálna služba, ktorú mali vykonávať, bola úplne konkrétna, určite bola zároveň duchovná, a preto aj ich úrad bol duchovný a uskutočňoval základnú úlohu Cirkvi, totiž organizovanú lásku k blížnemu. Vytvorením skupiny siedmich, bola diakonia – ako poskytovanie služby lásky k blížnemu vykonávané v spoločenstve a organizovaným spôsobom – čoskoro včlenená do základnej štruktúry samotnej Cirkvi.[5]

---

[1] MATOUŠEK, O.: *Základy sociální práce.* Praha : Portál, 2001, s. 178 – 179.
[2] Porov. MATOUŠEK, O.: *Základy sociální práce.* Praha : Portál, 2001, s. 178 – 179.
[3] AUGUSTÍN: De Trinitate, VIII, 8, 12. In: *Corpus Christianorum seu nova Patrum cellectio. Series Latina,* 50, 287.
[4] Porov. KOŠČ, S.: Kresťanská láska ako styčný bod medzi teológiou a sociálnou prácou. In: Duda, J. (zost.), *Dialóg teológie a sociálnej práce. Zborník z interdisciplinárnej vedeckej konferencie, Ružomberok, 29. marca 2006*, Ružomberok : Pedagogická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2006, s. 73-82.
[5] Porov. BENEDIKT XVI.: *Deus caritas est,* 2005. Trnava : SSV, 2005, čl. 21.

Podstata prvotnej cirkvi

Poskytovať sociálne služby, prejavovať lásku vdovám a sirotám, väzňom, chorým a biednym každého druhu patrilo k podstate prvotnej Cirkvi tak, ako služba sviatostí a ohlasovanie evanjelia. Ako dôkaz môže poslúžiť Justín mučeník (+ okolo roku 155), ktorý v súvislosti s opisom nedeľnej liturgie kresťanov spomína aj ich charitatívnu aktivitu zviazanú s Eucharistiou. Zámožní dávajú ako obetu podľa miery svojich možností, kto koľko chce; z výťažku potom biskup podporuje siroty, vdovy a tých, ktorí sa z dôvodu choroby alebo z iných príčin nachádzajú v núdzi, napr. väzňov a cudzincov. [6] Toto poskytovanie sociálnej služby a prejav solidarity sa robí dodnes v kostoloch, pri rozličných zbierkach: účelových ako aj riadnych.

Veľký kresťanský spisovateľ Tertulián (+ po roku 220) rozpráva o tom, ako pohania obdivovali starosť kresťanov o všetky druhy biednych ľudí. [7] A keď Ignác Antiochijský (+ približne roku 117) hodnotí rímsku Cirkev ako tú, ktorá „predsedá v láske (agapé)“, možno predpokladať, že touto definíciou chcel istým spôsobom vyjadriť aj konkrétnu charitatívnu činnosť a nielen rímsky primát, ako sa to všeobecne vysvetľuje. [8]

Asi v polovici 4. storočia sa v Egypte ustálila právna forma takzvanej diakonie. V jednotlivých kláštoroch je to inštitúcia: zodpovedná za komplex rôznych služieb práve kvôli službe lásky. Z týchto počiatkov sa v Egypte až do 6. storočia vyvíjala korporácia s plnou právnou mocou, ktorej svetské autority dokonca zverovali časť obilia, aby ho rozdeľovala verejnosti. V Egypte mal nielen každý kláštor, ale postupne aj každá diecéza svoju diakoniu – inštitúciu, ktorá sa neskôr rozvíjala tak na Východe, ako aj na Západe.

Pápež Gregor Veľký (+ 604) spomína diakoniu v Neapole. V Ríme sú diakonie dokázateľné od 7. a 8. storočia. Avšak už skôr, od prvých počiatkov bola služba chudobným a trpiacim - podľa princípov kresťanského života predložených v Skutkoch apoštolov - podstatnou zložkou Cirkvi v Ríme. Táto služba našla svoje živé vyjadrenie v osobe diakona Vavrinca (+ 258), ako ho opisuje svätý Ambróz (+ 397). Vavrincovi ako zodpovednému za starostlivosť o chudobných Ríma bol po zajatí spolubratov a pápeža udelený čas, aby zhromaždil poklady Cirkvi a odovzdal ich svetskej autorite. Vavrinec rozdelil dostupné peniaze chudobným a tých potom predstavil vrchnosti ako pravý poklad Cirkvi. [9] Akokoľvek sa hodnotí historická spoľahlivosť týchto podrobností, Vavrinec zostal prítomný v pamäti Cirkvi ako veľký poskytovateľ sociálnych služieb.

V rámci historického prehľadu je dôležitá aj zmienka o cisárovi Juliánovi Apostatovi (+ 363) Ako šesťročné dieťa zažil Julián zavraždenie svojho otca, brata a ďalších príbuzných strážami cisárskeho paláca. Túto brutálnosť pripísal – neprávom alebo odôvodnene – cisárovi Konštantínovi, ktorý sa vydával za veľkého kresťana. Tým sa pre neho kresťanská viera stala raz navždy zdiskreditovaná. Keď sa sám stal cisárom, rozhodol sa obnoviť staré rímske pohanské náboženstvo a zároveň ho zreformovať tak, aby sa skutočne mohlo stať ťažnou silou impéria. V tejto perspektíve sa v mnohom inšpiroval kresťanstvom. Z metropolitov a kňazov ustanovil hierarchiu. Kňazi sa mali starať o lásku k Bohu a k blížnemu.

---

[6] Porov.: JUSTÍN: Apologia I, 67. In: *Patrologiae cursus completus. series Graeca, 6*. Paris : J.P.Migne, 1857, 429.

[7] Porov. TERTULIÁN: Apologeticum 39, 7. In: *Patrologiae cursus completus. series Latina* 1, 468

[8] Porov. IGNÁC ANTIOCHIJSKÝ: Epistola ad Romanum. In: *Patrologiae cursus completus. series Graeca,* 5, 801.

[9] Porov. AMBRÓZ : De officiis ministrorum II. 28. 140. In: *Patrologiae cursus completus. series Latina* 16, 141.

V jednom zo svojich listov napísal, že jediný aspekt kresťanstva, ktorý ho dojímal, bola charitatívna činnosť Cirkvi. Bol to teda rozhodujúci bod pre jeho nové pohanstvo. Takú činnosť, akú vyvíjala charita Cirkvi, chcel zaviesť vo svojom novom náboženstve. Ako hovorieval: „Galilejského ľudia sa týmto spôsobom stali populárnymi.“ [10] V tom chcel s nimi súperiť a prekonať ich. Cisár tým potvrdil, že charita – poskytovanie sociálnych služieb, bolo rozhodujúcou charakteristikou kresťanskej komunity.

Dva základné fakty

Niekoľko pohľadov do histórie ukazuje na skutočnosť, že i v dnešnej dobe, keď kresťanstvo zápasí o svoju príťažlivosť, musí podčiarkovať sociálny rozmer svojej aktivity. [11] Ako píše Stanislav Košč: „Je zrejmé, že konkrétne prejavy nezištnej lásky sú argumentom, na ktorom sa láme akákoľvek kritika, averzia či priamo nepriateľstvo voči kresťanstvu a Cirkvi.“ [12] Dôkazom toho môže byť Matka Tereza, Jean Vanier a mnohí ďalší so svojim spôsobom šírenia evanjelia. [13]

Z toho možno vyvodiť dva základné fakty: hlavné úlohy v Cirkvi sú neoddeliteľné (ohlasovanie -martyria, vysluhovanie sviatostí -leiturgia, služba lásky -diakonia). Poskytovanie sociálnych služieb je pre Cirkev nielen istým druhom dobročinnej aktivity, ktorá by sa prípadne mohla nechať na iných, ale patrí k jej prirodzenosti, je nepopierateľným prejavom jej podstaty. [14]

Druhým faktom je univerzalita prikázania lásky a špecificky cirkevná požiadavka – že ani v samotnej Cirkvi ako v rodine nesmie nijaký člen trpieť núdzu. [15] V tomto zmysle platia slová z Listu Galaťanom: „Kým teda máme čas, robme dobre všetkým, ale najmä členom rodiny veriacich“ (Gal 6, 10).

Kresťanské aspekty poskytovania sociálnych služieb

Kresťanské poskytovanie sociálnych služieb výstižne interpertuje Stanislav Košč, odvolávajúca sa na Benedikta XVI. Ide o tri základné konštitutívne črty:

„1. konkrétnosť a bezprostrednosť (hladného treba nasýtiť, bez zbytočných rečí...), charakterizovná profesionálnou kompetenciou a zároveň ľudskosťou. Profesionálna kompe tencia je potrebná na to, aby dobrá vôľa nevyšla naprázdno neefektívnym konaním. A ľudskosť zas na to, aby služba lásky nebola poskytovaná len ako technický úkon. Ide totiž o ľudské bytosti, ktoré okrem vyriešenia svojich potrieb musia dostať aj ľudské zaobchádzanie, ba ono riešenie potrieb sa musí uskutočňovať s pozornosťou voči duši človeka. Benedikt XVI. tu pripomína potrebu „formácie srdca" pre pracovníkov charitatívnych diel Cirkvi, aby ich činnosť bola skutkom viery a prejavom lásky;

2. nezávislosť od politickej straníckosti a ideológie. Cirkev nemôže akceptovať napr. marxistickú myšlienku, podľa ktorej poskytovanie charitatívnej pomoci brzdí revolučný po tenciál človeka a preto je vlastne prekážkou budovania spravodlivejšej spoločnosti v budúcnosti. Na vzťah medzi budovaním spravodlivej spoločnosti a poskytovaním pomoci konkrétnym núdznym tu a teraz možno aplikovať Ježišove slová: „Toto bolo treba

---

[10] JULIÁN : Epistola 83. In: BIDEZ, J. : *L´Empereur Julien (Euvres completes).* Paris, 1960, zv. I, 2, s. 145.
[11] Porov. SEDLÁKOVÁ, M .: Sociálne aspekty Božieho slova v Starom zákone. In: *Žiť Božie slovo vo svetle evanjelia.* Zborník z medzinárodnej konferencie. Košice : TF KU, 2005, s. 76.
[12] KOŠČ, S.: *Katolícka sociálna náuka.* Ružomberok : PF KU 2007, s. 115.
[13] Porov. PEKARČÍK, L.: *Humanizmus v sociálnej starostlivosti o človeka*. Ružomberok : PF KU, 2006, str. 85.
[14] Porov. KONGREGÁCIA PRE BISKUPOV : *Apostolorum successores.* Direktórium pre pastoračnú službu biskupov. Vatikán, 2004, 194 (2, 205 – 206).
[15] Porov. SEDLÁKOVÁ, M.: Právne aspekty sociálnej pomoci ľuďom v hraničných situáciách. In: *Komplexná starostlivosť o človeka v hraničných situáciách.* Prešov : FZSP, 2005, s. 187.

robiť a tamto nezanedbávať" (Mt 23, 23), keďže obidve sa nielenže navzájom nevylučujú, ale dokonca podmieňujú;

3. nezištnosť - láska je zadarmo a nepreukazuje sa so žiadnymi bočnými cieľmi. Často sa diskutuje o vzťahu medzi misijnou činnosťou a charitatívnou službou. Pápež zdôraz ňuje, že vzhľadom na to, že „Boh je láska" (1 Jn 4,8), preukazovanie lásky je najvýstižnejším ohlasovaním Boha. Sú situácie, kedy je vhodné spojiť službu s ohlasovaním, a iné, kedy je vhodné mlčať a nechať „prehovoriť" len lásku.“ [16]

Záver

Popri spomínaných kritériách poskytovateľov sociálnych služieb treba povedať, že, to najpodstatnejšie sa uskutočňuje v srdci človeka. [17] Apoštol Pavol napísal: „Keby som rozdal celý svoj majetok ako almužnu, a keby som obetoval svoje telo, aby som bol slávny, a lásky by som nemal, nič by mi to neosožilo“ (1Kor 13, 3), V charitatívnych prejavoch je vždy čosi viac než len konkrétne skutky. Benedikt XVI. nazýva Pavlov hymnus na lásku „magnou chartou" celej cirkevnej služby. Ide o to, že pri prejavoch lásky je potrebné dať druhému nielen čosi zo seba, ale seba samého: „aby ho dar neponížil, musím v ňom byť prítomný ako osoba" [18]. Skutočná sociálna služba je nielen konať niečo pre druhého, ale odovzdať mu niečo zo seba a byť s ním v jeho životnej situácii.

[16] KOŠČ, S.: *Katolícka sociálna náuka.* Ružomberok : PF KU 2007, s. 117.
[17] Porov. PEKARČÍK, L.: Láska – spôsob života kresťana. In: *Pastoračný sprievodca Rokom Ducha Svätého* - príloha ACES, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1995, str. 57 – 58.
[18] BENEDIKT XVI.: *Deus caritas est,* 2005. Trnava : SSV, 2005, čl. 34.